

УДК 342.9

Д.М. ЛАСТОВИЧ, Харківський національний університет внутрішніх справ

МІСЦЕ ТА ЗНАЧЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПОСЛУГ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Ключові слова: завдання, функції, значення, поліцейські послуги, Національна поліція України

Прийняття Закону України про «Національну поліцію» стало новою епохою розвитку системи правоохоронної діяльності нашої країни. Головним чином цей закон спрямовано на якісне поліпшення зазначеної діяльності, адже міліція здебільшого була каральним органом і не завжди її функціонування було спрямоване на захист законних прав та інтересів українського суспільства. Значний рівень корумпованості та бездіяльності даного органу призвели до втрати населенням довіри до нього. Відповідно до Концепції реформування органів правопорядку в Україні, системними проблемами органів внутрішніх справ є: надмірно громізка структура правоохоронних органів, яка ускладнюється наявністю дублюючих та невластивих функцій; відсутність можливостей у територіальних громадах контролювати діяльність міліції на своїй території; недосконале законодавче регулювання, наявність великої кількості підзаконних нормативних актів, які протирічать законам і Конституції України; низька ефективність роботи правоохоронних органів та відсутність системи оцінювання, що відображає реальні результати діяльності; розбудова міліції в бік воєнізованої структури, що призводить до закритості системи та відсутності дієвих механізмів громадського контролю; неефективна система відбору, навчання та підготовки персоналу; надмірне застосування сили та спецзасобів міліцією; безкарність правоохоронців [1].

Одним із головних нововведень, які встановлює зазначений Закон «Про Національну

поліцію», є переорієнтація характеру роботи даного органу влади – із карально-репресивного на сервісний. Законодавець особливу увагу акцентує на тому, що поліція повинна саме надавати послуги. Зважаючи на те, що поліцейські послуги є своєрідною «новинкою» і для українського суспільства, і для вітчизняного законодавства, важливого значення набуває питання визначення їх місця та значення у діяльності поліції, які, на нашу думку, найбільш яскраво проявляються у тих цілях, які переслідують ці послуги, а також функціях, що реалізують в процесі їх надання.

Деякі аспекти сутності поняття «послуги» розглядалися у наукових дослідженнях А.В. Беліцької, С.О. Белова, В.С. Долечека, І.Б. Коліушка, С.В. Мігіна, О.В. Морозової, А.В. Нестерова, О.В. Родіна, Л.К. Терещенко, В.П. Тимощука, Л.А. Шереметьєвої, А.В. Яцкіна та інших. Проте питанням поліцейських послуг вітчизняні дослідники не приділяли значної уваги.

Саме тому у даному дослідженні ми маємо на меті визначити місце та з'ясувати значення поліцейських послуг в діяльність національної поліції.

Дослідження пропонуємо розпочати з визначення мети запровадження «поліцейських послуг» у діяльність поліції. В загальному розумінні мета – це уявна модель бажаного результату, те, до чого прагнуть суб'єкти процесу. У тлумачному словнику С.І. Ожегов зазначає, що мета – це те, до чого прагнуть, що необхідно здійснити [2]. Заслугове на увагу думка, яку висловлює російський науковець О.С. Віханський, який вважає, що «мета – це конкретний стан конкретних характеристик організації, досягнення яких є для неї бажаним і на досягнення яких спрямована її діяльність» [3, с.75].

Отже, під метою запровадження поліцейських послуг слід розуміти той результат (результати), якого (яких) прагне досягти влада, наділяючи органи внутрішніх справ відповідними функціями та повноваженнями щодо надання ними зазначених послуг.

На нашу думку, основними цілями запровадження поліцейських послуг є:

- зробити поліцію захисником прав і свобод людини, а також прав і законних інтересів суспільства, як це, власне кажучи, і повинно бути у сучасній демократичній державі. За умов превалювання радянського підходу до бачень суспільного призначення міліції та організації її роботи, реальне втілення даної мети було неможливим. Однак сьогодні, коли владою змінено парадигму розвитку органів внутрішніх справ, та звернено увагу на потужний світовий досвід у цій сфері, є усі підстави вважати, що означена мета все ж таки буде реалізована, хоча б частково;

- повернути довіру населення, перш за все шляхом наближення правоохоронців до громадян, через їх максимальне залучення до роботи на вулицях, а не в кабінетах;

- підвищити якість та ефективність взаємодії правоохоронців з усіма інститутами громадськості, а також з іншими органами влади та місцевого самоврядування;

- забезпечити високий рівень мобільності та оснащеності поліцейських;

- оптимізувати організаційно-функціональну та штатну структури поліцейських сил, а також витрати на їх утримання.

Таким чином, створення поліції саме як сервісної служби відображає прагнення влади змусити правоохоронну систему служити інтересам окремих громадян і суспільства в цілому, захищати та сприяти їх нормальній реалізації.

Оскільки мета має доволі просторий, а у ряді випадків, навіть, абстрактний характер, розглядаючи будь-яку соціальну діяльність варто звертати увагу й на її завдання, які, в принципі, також є цілями, але більш дрібними, чіткими та конкретизованими. Тобто, якщо мета відображає загальне суспільне призначення діяльності, її орієнтацію, то завдання вказують на ту роботу, що її необхідно здійснити на шляху до мети. Це у повній мірі стосується й діяльності із надання поліцейських послуг, саме тому далі ми вважаємо за потріб-

не поглянути на завдань, що виконуються органами поліції в ході надання поліцейських послуг.

Завдання – це визначенні на законодавчому рівні конкретні проблеми, що мають бути вирішені шляхом надання поліцейських послуг. Відповідно до діючого законодавства, в процесі надання поліцейських послуг національна поліція виконує наступні завдання:

- 1) забезпечує публічну безпеку і порядок. Тобто, поліцейські послуги спрямовані на захист життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, від джерел небезпеки природного та (або) штучного характеру;

- 2) забезпечує охорону прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави. Дане завдання передбачає реалізацію органами і посадовими особами комплексу організаційно-правових заходів спрямованих на захист прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб, а також прав і законних інтересів суспільства та держави від протиправних посягань, забезпечення безпечних умов для їх (прав, свобод і законних інтересів) нормальної та безперешкодної реалізації;

- 3) забезпечення протидії злочинності. У рамках зазначеного завдання поліція здійснює комплекс організаційно-правових, управлінських та виховних заходів, спрямованих на виявлення й ліквідацію наявної у суспільстві злочинної активності, усунення завданих нею шкідливих наслідків, виявлення та усунення умов і факторів, що сприяють виникненню та процвітанню злочинності;

- 4) забезпечення надання допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Виконання національною поліцією цього завдання передбачає надання побутової, правової, домедичної та (або) психологічної допомоги фізичним особам, які потрапили у екстрену ситуацію чи з інших причин потребують такої допомоги і не мають змоги отримати її з інших джерел. Зазначене завдання поліцейських послуг до-

сильно яскраво підкреслює переорієнтацію національної поліції саме на її ефективну взаємодію з суспільством шляхом надання населенню відповідної допомоги [4].

Сутність поліцейських послуг значною мірою виражається й у змісті функцій, що покладені на Національну поліцію України. Досліджуючи теоретичні підходи щодо визначення поняття «функції», Ю.В. Пирожкова підсумовує, що у сучасній філософії функцію визначають по-різному [5, с.198]: 1) зовнішній прояв властивостей будь-якого об'єкта в цій системі відносин; 2) властивість системи й окремих її елементів, що виявляється в дії; «властивість, що реалізовується»; 3) відношення двох або групи об'єктів, у якому зміна одного супроводить зміну іншого; 4) як будь-яку дію, яка сприяє збереженню й розвитку досягнутого стану. взаємодії із середовищем; 5) відношення частини до цілого, коли частина служить збереженню й розвитку цілого; 6) роль, яку певний соціальний інститут виконує щодо потреб соціальної системи [5, с.199].

Зауважимо, що поліцією в рамках надання послуг можуть здійснюватися лише ті функції, які безпосередньо впливають із покладених на них завдань [6, с.4]. Пропонуємо виділити наступні функції поліцейських послуг, зокрема: адміністративну, комунікативну, оперативно-розшукову, виховну, кримінально-процесуальну, профілактичну, соціально-сервісну та охоронну.

Однією з ключових функцій поліцейських послуг є адміністративна. Адміністративну функцію тлумачать як об'єктивно існуюче явище, що являє собою основні напрямки адміністративно-правового впливу на суспільні відносини, за допомогою яких можливі досягнення цілей, вирішення завдань, реалізація соціального призначення адміністративного права на певному етапі розвитку суспільства [5, с.201]. Зазначена функція поліцейських послуг реалізується через адміністративно-правову діяльність поліції, яка є управлінською, підзаконною та підконтрольною відповідним органам виконавчої влади, виконавчо-

розпорядчою, державно-владною діяльністю, що полягає в охороні публічного порядку, запобіганні і припиненні протиправних діянь, наданні допомоги громадянам у реалізації конституційних прав і свобод [7, с.83–84; 8]. Керуючись адміністративним законодавством, працівники поліції, надаючи послуги вступають в адміністративно-правові відносини з підприємствами, установами, організаціями, їх посадовими особами і громадянами [9]. Отже, саме в межах адміністративної функції реалізується основний обсяг роботи національної поліції із забезпечення публічного порядку та публічної безпеки, а також найбільш яскраво проявляється виконавчорозпорядчий аспект їх діяльності як ланки виконавчої гілки влади.

Наступною є комунікативна функція. Стосовно вказаної функції у Законі «Про Національну поліцію України» зазначено, що у процесі своєї діяльності поліція взаємодіє з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань [4]. Співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності [4]. Тож, сутність зазначеної функції полягає у тому, що органи і посадові особи поліції повинні налагоджувати та підтримувати постійну й змістовну взаємодію, як з іншими органами державної влади, місцевого самоврядування та їх посадовими особами, такі і представниками громадськості. Адже лише за наявності глибокого та конструктивного взаємозв'язку поліції з іншими індивідуальними та колективними учасниками суспільних відносин перша зможе у повній мірі реалізувати своє соціальне призначення.

Виховна функція, сутність якої проявляється у тому, що у процесі своєї діяльності поліція підтримує програми правового вихо-

вання, пропагує правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності [4]. Зміст виховної функції досить чітко розкритий у статті 1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, згідно з якою вона полягає у вихованні громадян у дусі точного і неухильного дотримання Конституції України та інших законодавчих актів, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством [10]. Реалізація виховної функції в процесі надання поліцейських послуг дозволяє підвищити рівень правової культури населення та сформувати у свідомості громадян позитивні настанови щодо необхідності будувати та здійснювати свою поведінку у відповідності до вимог діючого законодавства та норм суспільної моралі.

Оперативно-розшукова функція, реалізуючи яку у ході надання поліцейських послуг, органи національної поліції здійснюють заходи щодо запобігання вчиненню правопорушень та їх припинення. Її зміст полягає у розшуку і затриманні злочинців, негласного збирання інформації щодо особи або події. оперативно-розшукові та адміністративно-порядкові дії пов'язані з інтервенцією поліції у сферу прав і свобод людини. Вони здійснюються у межах завдань поліції з метою виявлення, запобігання і розслідування злочинів та адміністративних правопорушень. Отримані внаслідок провадження цих дій матеріали є доказами у конкретних справах [11]. Важливість оперативно-розшукової діяльності полягає в тому, що отримані дані забезпечують поліцію інформацією, важливою для реалізації нею інших функцій. Вона використовується для забезпечення керівництва органів державної влади необхідною для прийняття рішень інформацією, впливає на вирішення питань щодо порушення судового переслідування. Оперативно-розшукові апарати поліції мають чітко визначений кримінально-процесуальний статус і наділені правом використовувати специфічні сили, засоби та негласні методи боротьби зі злочинністю [11, с.143].

Кримінально-процесуальна функція. І.В. Тиричев стверджує, що поняттям кримінально-процесуальна функція охоплюються види, напрямки діяльності суб'єктів кримінального процесу, обумовлені їх роллю або метою участі у справі [12, с.47]. Сутність кримінально-процесуальної функції полягає у вирішенні заяв і повідомлень про скоєні злочини, а також у провадженні дізнання і досудового слідства по кримінальних справах про злочини, розслідування яких покладено законом на Національну поліцію України [9]. Саме в межах кримінально-процесуальної та вищезгаданої оперативно-розшукової функції реалізується той обсяг роботи органів поліції у сфері протидії злочинності, що пов'язаний із виявленням та припиненням злочинної діяльності, встановленням та затриманням причетної до її організації й здійснення осіб задля притягнення їх до юридичної відповідальності.

Важливою функцією поліції в рамках надання поліцейських послуг виступає профілактична діяльність, яка також є одним із основних засобів протидії злочинності, який, до того ж, має найбільш гуманний характер. Зазначена функція полягає у запобіганні найпоширенішим загально-кримінальним злочинам та адміністративним правопорушенням (таким як хуліганство, крадіжка, злочини і правопорушення, що їх вчиняють на ґрунті повсякденних негараздів, тощо), а також у виявленні причин, умов вчинення злочинів і правопорушень та вжитті заходів щодо їх усунення [13, с.215]. Якісне та змістовне виконання зазначеної функції гарантує ефективну протидію злочинності, оскільки профілактика спрямована на те, щоб виявляти та усувати (руйнувати) умови і фактори, які сприяють вчиненню правопорушень (в тому числі злочинів) або так чи інакше спонукають до їх скоєння. Профілактика забезпечує попередження правопорушень ще до моменту виникнення «ідеї» про можливість його вчинення у потенційного порушника.

Соціально-сервісна функція поліцейських послуг досить чітко описує характер і спрямованість діяльності сучасної поліції. Дана

функція передбачає обов'язок поліції надавати на безоплатній основі фізичним особам, які цього потребують, домедичну та (або) психологічну допомогу, а також допомогу у вирішенні певних побутових питань, якщо людина з тих чи інших підстав не може належним чином вирішити їх сама. Зазначена функція дуже чітко свідчить про перехід сучасної поліції від карального до соціально-сервісного змісту діяльності.

Охоронна функція. Це такий напрямок правового впливу, що спрямований на охорону позитивних і витиснення шкідливих для суспільства відносин. Суть охоронної функції полягає у тому, що поліція має охороняти на договірних засадах майно громадян, колективне і державне майно, а також майно іноземних держав, міжнародних організацій, іноземних юридичних осіб і громадян, осіб без громадянства; забезпечувати захист фізичних осіб, охорону свідків, потерпілих та інших осіб за їх зверненням, якщо їх життя, здоров'я і майно перебувають у небезпеці у зв'язку з наданням ними допомоги правоохоронним органам у запобіганні та розкритті злочинів [14, с.113]. Отже, охоронна функція передбачає реалізацію національною поліцією комплексу заходів, спрямованих на забезпечення особистої безпеки людини та захищеності від протравних посягань належних як індивідуальним, так і колективним суб'єктам, цінностей.

Таким чином, запровадження такого виду діяльності Національної поліції як «поліцейська послуга» стало ключовим моментом у намаганнях нинішньої влади докорінно змінити філософію діяльності правоохоронних органів України, та трансформувати їх функції з контрольно-репресивних на сервісні. Саме надання відповідних послуг населенню є ключовою формою діяльності даного центрального органу виконавчої влади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція реформування органів правопорядку в Україні [Електронний ресурс]

Режим доступу: http://police-reform.info/wp-content/uploads/2014/04/2014_05_06_Концепція-реформи.pdf.

2. Ожегов С. И. Словарь русского языка / Ожегов С. И. – М. : Русский язык, 1988. – 712 с.

3. Виханский О. С. Стратегическое управление : учебник / О. С. Виханский. – М. : Гардарики, 2000. – 245 с.

4. Закон України «Про Національну поліцію» : від 02.07.2015 р., № 580–VIII // ВВР України. – 2015, – № 40–41. – Ст. 379.

5. Пирожкова Ю. В. Функція адміністративного права: філософський та правовий аспекти / Ю. В. Пирожкова // Право і суспільство. – 2014. – № 6.1 (2). – С. 197–202.

6. Перевозчиков О. В. Цели, задачи и функции органов внутренних дел : лекция / О. В. Перевозчиков, В. И. Сухарев. – М. : Акад. МВД СССР, 1989. – 20 с.

7. Еропкин М. И. Управление в области охраны общественного порядка / М. И. Еропкин. – М. : Юрид. лит., 1965. – 164 с.

8. Проневич О. С. Функції поліції (міліції): нормативно-доктринальна інтерпретація / О. С. Проневич // Право і Безпека. – 2010. – № 4. – С. 141–146.

9. Бараннік Р. В. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України : навч. посібник / Р. В. Бараннік. – К. : Дакор ; К. : КНТ, 2008. – 347 с.

10. Кодекс України про адміністративні правопорушення : від 07.12.1984 р., № 8073 // ВВР УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

11. Проневич О. С. Роль і місце поліції в системі органів публічної адміністрації Польщі / О. С. Проневич // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 741–747 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2010_4_118.pdf.

12. Уголовный процесс : учебник [для вузов] / под общ. ред. проф. П. А. Лупинской. – М. : Юристъ, 1995. – 544 с.

13. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України : підручник / [В. Т. Білоус та ін.] ; відп. ред. В. Т. Маляренко, д-р юрид. на-

ук, проф., чл.-кор. Акад. прав. наук України. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 350 с.

14. Правознавство : підручник / ред. В. В. Копейчиков. – 7-ме вид., стер. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 736 с.

Ластович Д. М. Місце та значення поліцейських послуг в діяльності національної поліції / Д. М. Ластович // Форум права. – 2016. – № 1. – С. 141–146 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_1_25.pdf

З урахуванням наукових поглядів вчених та аналізу норм нормативно-правових актів, які врегульовують відносини у досліджуваній сфері, досліджено завдання та функції поліцейських послуг. Доведено, що поліцейські послуги виконують такі функції: адміністративну, комунікативну, оперативно-розшукову, виховну, кримінально-процесуальну, профілактичну, соціально-сервісну та охоронну. Наголошено, що надання відповідних послуг населенню є провідною формою діяльності даного органу виконавчої влади.

***

Ластович Д.Н. Место и значение полицейских услуг в деятельности национальной полиции

С учетом научных взглядов ученых исследованы задачи и функции полицейских услуг. Определено, что полицейские услуги выполняют функции: административную, коммуникативную, оперативно-розыскную, воспитательную, уголовно-процессуальную, профилактическую, социально-сервисную и охранительную. Отмечено, что предоставление соответствующих услуг населению является ведущей формой деятельности данного органа исполнительной власти.

***

Lastovich D.N. Place and Importance of Police Services of the National Police

In the article on the basis of scientific views of scientists and regulations of the legal framework that regulates relations in the area of the study investigated the tasks and responsibilities of police services. It was determined that police services perform functions: administrative, communicative, operational investigative, educational, criminal procedure, prevention, social-service and security. The relevant provision of public services is the leading form of activity of the executive body Emphasized.

Форум права